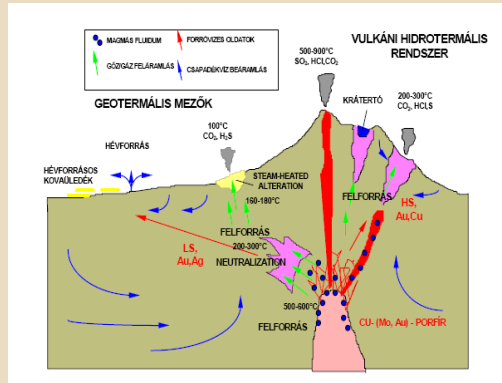

Ércteleptan – V.

Dr. MÁRTON
ISTVÁN

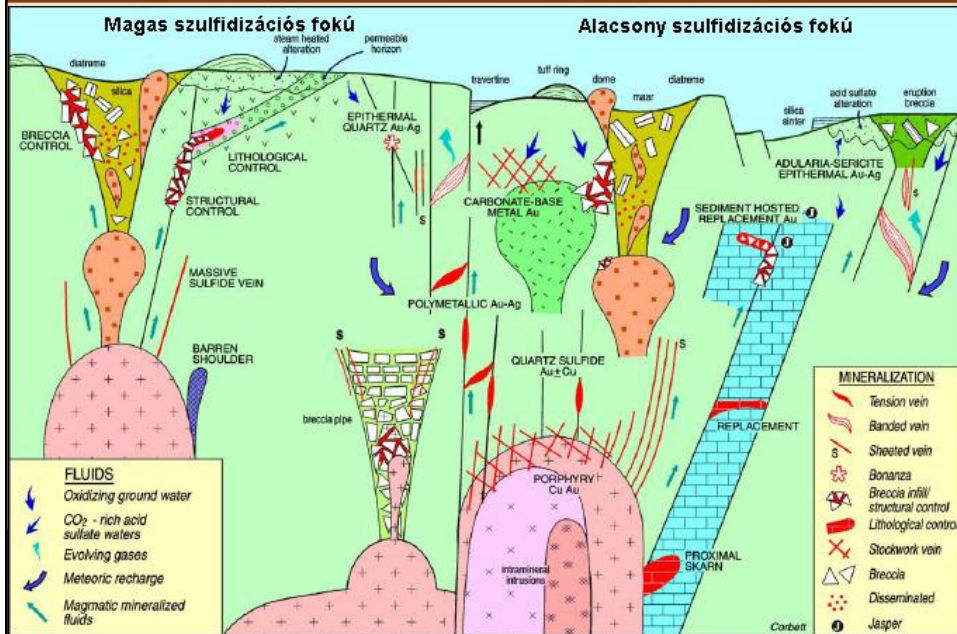
Istvan.Marton@stockwork.ro

- Szkarn-telepek
- Epitermás telepek (Au-Ag-Pb-Zn-Cu)

Babeş-Bolyai Tudományegyetem,
Geológia Szak, 3. év, 2011-2012

Magmás-hidrotermás rendszerek porfiros és epitermás érctelepei (Corbett, 2004)

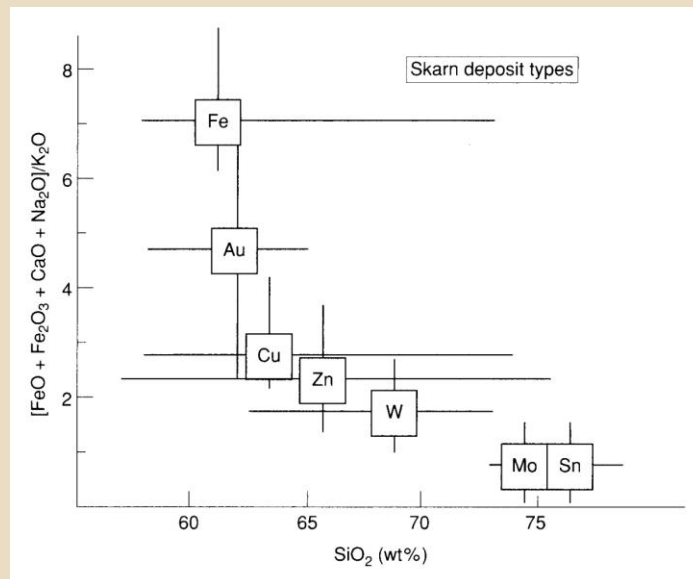
Szkarn-telepek fontosabb jellemzői

Keletkezés: A szkarnosodás vagy kontakt metasomatózis az idősebb mészkő vagy dolomit és az abba benyomuló gránitos-dioritos magma érintkezési zónájában alakul ki. A magmából származó, Si-gazdag fluidumok reakcióba lépnek a karbonátos kőzetek Ca, illetve Mg ionjaival, így Ca- vagy Ca-Mg-szilikátok jönnek létre, melyeket ércásványok kísérnek. Az ásványok elrendeződése hőmérsékleti alapon zonális, a repedésrendszerekben másodlagos és további zonálitás is kialakul. Maga a svéd eredetű szkarn szó a telepek szívós, nehezen fejthető jellegére utal. A folyamat több km-es mélységben, 350-650°C közötti hőmérsékleten történik. A magmás kőzetben endoszkarn, a mellékkőzetben exoszkarn alakul ki. A folyamatot gyakran kontaktmetamorfózis kíséri, ami szaruszirt és márvány képződésével jár.

Jellemzők: Az ásványok tömeges pecsétokban, hintetten vagy repedéskitöltésekben jelennek meg. Az ércesedést kísérő szkarn ásványok a gránátok, Ca-piroxének, Ca-amfibolok. A fő ércásványok magnetit (Fe_3O_4), wolframit $(\text{Mn,Fe})\text{WO}_4$, scheelit (CaWO_4) , kalkopirit (CuFeS_2) , pirrotin (FeS) , szfalerit (ZnS) , pirit (FeS_2) .

BBTE,
Geológia, 3. év
Érclelektan – III. 2012.04.23

Szkarn-telepek tipikus fém asszociációja (Meinert, 1992):

BBTE,
Geológia, 3. év
Érclelektan – III. 2012.04.23

Szkarn-telepek típusai: Ca- és Mg-domináns telepek

Mésző vagy
dolomit

Magmás kőzet

Ca-típus:

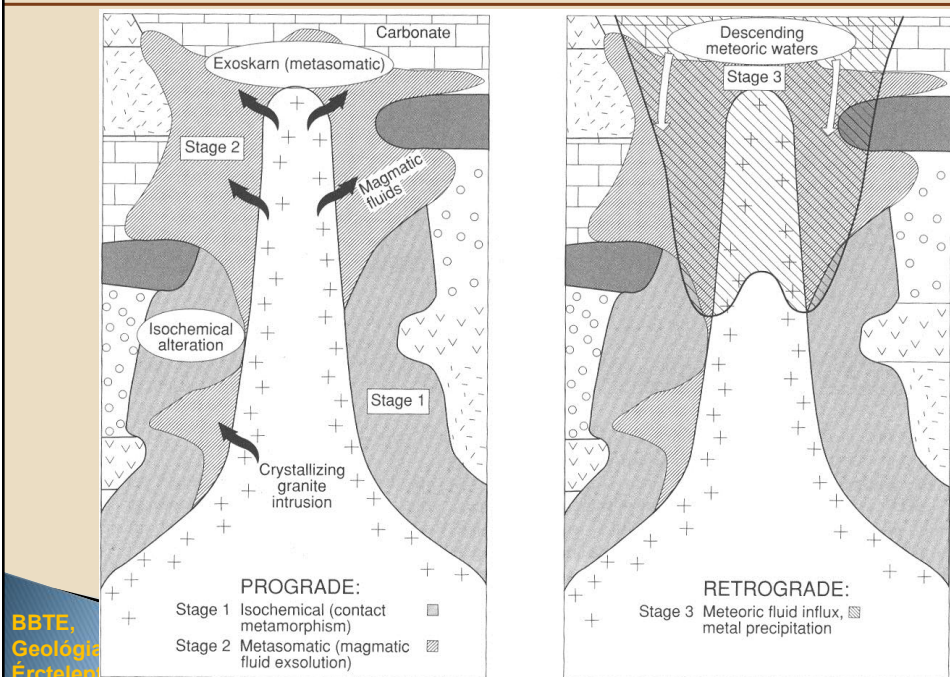
Márvány – wollasztonit – vezuvianit - gránát

Mg-típus:

Flogopit, talk – tremolit – klinopiroxén - gránát

BBTE,
Geológia, 3. év
Érteletan – III. 2012.04.23

Szkarn-telepek képződésének fontosabb szakaszai (Corbett & Leach, 1998):

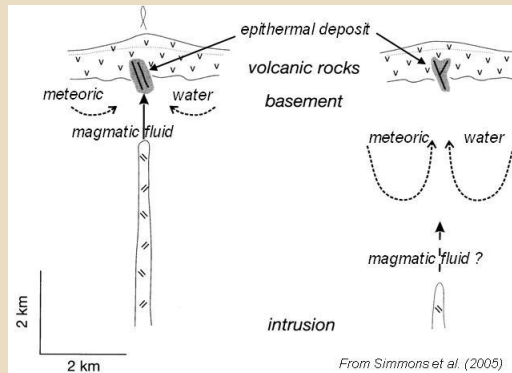
BBTE,
Geológia
Érteletan

Epitermás telepek osztályozása

- Epitermás: az ércképződés hőmérsékleti és mélységi feltételeire vonatkozik
- Hőmérséklet: ~150° to ~300°C
- Mélység: ~50 to ~1500m
- Két típusú epitermás rendszer (végletek):

Magmás-hidrotermás rendszerek

Savas hidrotermás oldatok, napjaink vulkáni rendszereiben található oldatok analógiájára

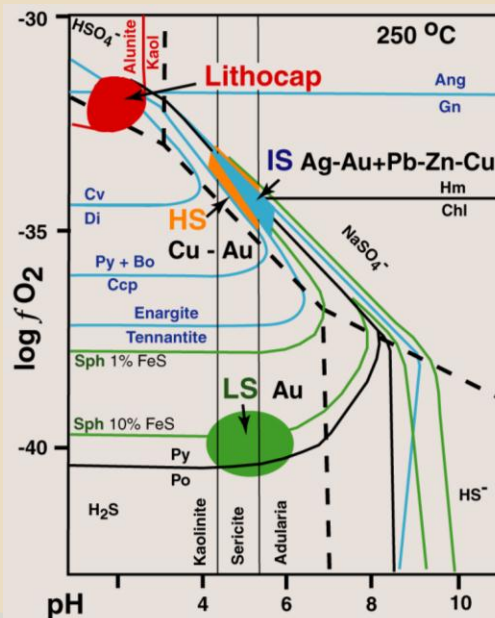

Geotermás rendszerek

Közel-semleges, pH-jú kloridos oldatok, többnyire meteorikus eredettel

BBTE,
Geológia, 3. év
Érteletan – III. 2012.04.23

Az oldatok összetételének változása==> epitermás telepek sokszínűsége

BBTE,
Geológia, 3. év
Érteletan – III. 2012.04.23

Hidrotermás telepek osztályozása

Magmás-hidrotermás rendszerek		Geotermás rendszerek	
Sillitoe (1977)	Acid	Alkaline	
Buchanan (1981)		Epithermal	
Ashley (1982)	Enargite gold		
Giles and Nelson (1982)		Hot-spring type	
Bonham (1986, 1988)	High sulfur	Low sulfur	Alkaline deposits
Hayba et al. (1985)	Acid sulfate		Adularia-sericite
Herald et al. (1987)			Low sulfidation
Hedenquist (1987), White and Hedenquist (1990, 1995)	High sulfidation		
Berger and Henley (1989)	Alunite-kaolinite		Adularia-sericite
Albino and Margolis (1991)		Type 1 adularia-sericite	Type 2 adularia-sericite
Sillitoe (1989, 1993a)	High sulfidation	Low sulfidation	
		High sulfide + base metal	Low sulfide + base metal
White and Poizat (1995)	High sulfidation	Low sulfidation	
	Au-Ag-Cu deposits with vuggy quartz alteration	Sn-Ag-base metal deposits	Au-Ag deposits With calc-alkaline volcanic rocks
	Au-Ag-Cu deposits with pyrophyllite-sericite alteration	Ag-Au-base metal deposits	Au-Ag deposits With alkaline volcanic rocks
Hedenquist et al. (2000), Einaudi et al. (2003), Sillitoe and Hedenquist (2003)	High sulfidation	Intermediate sulfidation	Low sulfidation
Cooke and Deyell (2003)	Descriptive nomenclature based on ore metals, deposit form, diagnostic hypogene gangue and alteration minerals, and dominant Cu-bearing mineral		

Az osztályozás nevezéktani fejlődése
(Simmons et al., 2005, Sillitoe & Hedenquist, 2003)

BBTE,
Geológia, 3. év
Érteletan – III. 2012.04.23

Szulfidizációs fok: Sulphidation ~ sulphid+oxidation

- **Múlt:** az oldatba jelenlévő kén-vegyületek oxidációs állapotának leírásának igénye (Hedenquist, 1987; Hedenquist & Lowenstern, 1994).
- **Probléma:** nem praktikus egy ércesedés leírására
- **Ma:** szulfidizációs fokot a kén-tartalmú ásványok stabilitása/jelenléte határozza meg (Barton & Skinner, 1967; Barton, 1970; Hedenquist et al., 1994, 2000; Einaudi et al., 2003).
- **További problémák:** a hipogén eredetű szulfid ásványok hajlamosak gyors oxidációra ==> befolyásolhatja a telepek osztályozását a terepi ércutatásban.

Acid pH
Alunite, kaolinite (dickite), pyrophyllite, residual vuggy quartz

Neutral pH
Quartz-adularia ± illite, calcite

High sulfidation
Pyrite-enargite, ± luzonite, covellite-digenite, famatinite, orpiment

Intermediate sulfidation
Tennantite, tetrahedrite, hematite-pyrite-magnetite, pyrite, chalcopyrite, Fe-poor sphalerite-pyrite

Low sulfidation
Arsenopyrite-loellingite-pyrrhotite, pyrrhotite, Fe-rich sphalerite-pyrite

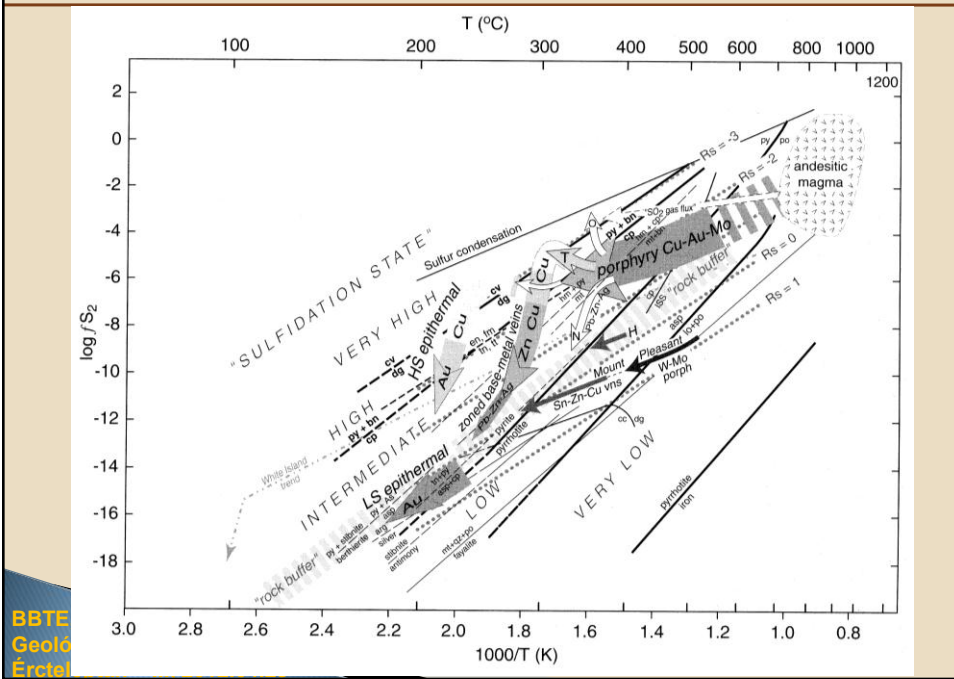
Oxidized
Alunite, hematite-magnetite

Reduced
Magnetite-pyrite-pyrrhotite, chlorite-pyrite

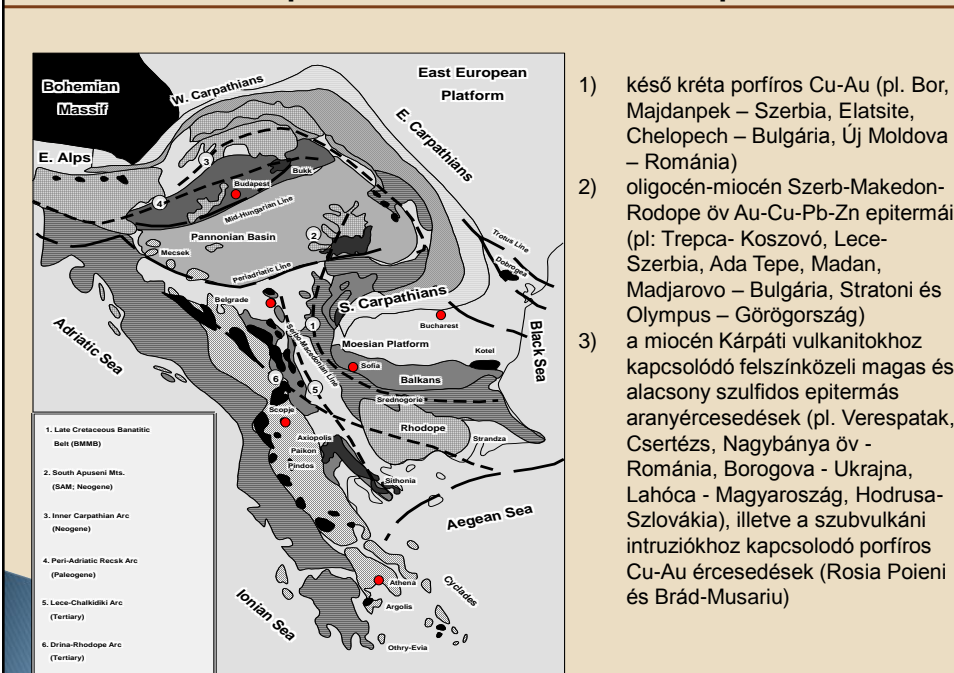
A szulfidizációt jelölő diagnosztikus ásvány paragenézisek.
(Simmons et al., 2005, Giggenbach, 1997 and Einaudi et al., 2003)

BBTE,
Geológia, 3. év
Érteletan – III. 2012.04.23

Szulfidizációs fok: szulfid ásványok paragenézise

A fontosabb ércképződési övezetek Kelet Európában

- 1) késő kréta porfirós Cu-Au (pl. Bor, Majdanpek – Szerbia, Elatsite, Chelopech – Bulgária, Új Moldova – Románia)
- 2) oligocén-miocén Szerb-Makedon-Rodope öv Au-Cu-Pb-Zn epitermái (pl. Trepca- Koszovó, Lece-Szerbia, Ada Tepe, Madan, Madjarovo – Bulgária, Stratoni és Olympus – Görögország)
- 3) a miocén Kárpáti vulkanitokhoz kapcsolódó felszinközeli magas és alacsony szulfidos epitermás aranyércesedések (pl. Verespatak, Csértézs, Nagybánya öv - Románia, Borogova - Ukrajna, Lahóca - Magyarország, Hodrusa-Szlovákia), illetve a szubvulkáni intruziókhoz kapcsolódó porfirós Cu-Au ércesedések (Rosia Pieni és Brád-Musariu)

A következő oldalakon néhány (többnyire Kelet-Európa-i) esettanulmány és példa található az epitermás érctelepek kapcsán *dr. Robert Moritz (Genfi TE) – Epithermal deposits* kurzusa alapján

BBTE
2010.11.19.
Ércteleptan – 3. év